
Проблеми розвитку науково-технічного потенціалу

В.Є. Шедяков

Продуктивний потенціал застосування концепції інтелектуального капіталу: особливості, можливості та обмеження в українських умовах

У статті йдеться про роль розвитку інтелектуального капіталу суспільства. Розглядаються особливості наукової праці та можливості її використання в забезпеченні підвищення конкурентоспроможності національного проекту розвитку.

Ймовірно, після кризи здійсняться чергові зміни в світовій «табелі про ранги»: у відносному виграші опиняться не стільки ті країни, які менше від неї постраждали або мають потрібні ресурси (включаючи людські), скільки ті, які зможуть забезпечити умови реалізації творчого потенціалу громадян і нав'язати свої параметри світопорядку, захопити ініціативу в будівництві нових політичних та загальносоціальних інститутів. Наприклад, за аналізом Ш. Джексона, позиції лідерів у світовій економіці задаються володінням: найдосконалішою системою освіти, розвиненою науковою інфраструктурою, традиціями інвестування в підприємницькі проекти, фінансовими умовами венчурного капіталу, державною політикою підтримки інвестицій в науку та підприємництво, наявністю механізмів співпраці приватного та суспільного секторів, розвиненою культурою ризику, сприйнятливостю до змін [1]. Втім безперечно, що у числі детермінант соціально-політичного розвитку саме наука як виробництво знань і навчання як їх розповсюдження дозволяють забезпечити стабільний прогрес суспільства.

Відтак забезпечення конкурентоспроможності нації в післякризовому світі прямо орієнтує Україну на збільшення ролі інтелектуального капіталу в створенні суспільного багатства та, відповідно, підвищення рівня наукової культури. Йдеться про історичний вибір: нація – творець або споживач, самоцінність народу країни або існування в якості обслуги. Саме навколо цього має формуватися стратегія розвитку України зі стратегічним дизайном і формами ефективного управління. Водночас в умовах «гіперконкуренції» доля країни серйозно залежить від якості інновацій, а ті – від розвитку і місця науки в суспільстві, її ж стан багато в чому визначається культурою управління. У свою чергу закріплення науки на рівні вищих світових досягнень передбачає розвиток в країні організаційних технологій, їх спеціалізацію стосовно умов і характеру інтелектуальної творчості [2-4]. Суспільство постсучасності передбачає якісно нові моделі глобальної конкуренції, ефективне володіння якими вимагає більш повного використання творчих можливостей людей (насамперед інтелектуальних) та відповідної моделі модернізації та розвитку

країни. У системі ефективного стратегічного управління визначну роль починає відігравати саме чинник інтелектуального капіталу, стан та ступінь реалізації якого багато в чому задає тон усьому громадському життю та обумовлює специфіку соціально-економічного розвитку країни.

Нині добре знаними є розробки Т. Куна щодо змін наукових парадигм, рівнів досліджень, структури наукових революцій. Расселл Л. Акофф ретельно класифікував підходи до вирішення проблем. Особливості наукової праці успішно розглядали В.Я. Ельмеев, Н.В. Мотрошилова, Г. Сельє, Г. Гіргінов, Я.О. Пономарьов, Г.І. Жильцов, Г.М. Волков, В.Ф. Палій (Левічева), В.Ф. Щербина, П.А. Родіоненков, В.С. Біблер, Е.С. Маркарян, Л.І. Тикоцький та ін. Ряд наукових шкіл сконцентрував увагу на вивченні місця науково-технічної революції, хвильових процесів у суспільному розвитку, а також на дослідженні науки як підсистеми соціальної системи. І нині в українському суспільстві продовжують активно вивчати різноманітні питання, пов'язані з дослідженням наукової праці, її організації, стимулювання, місця у суспільстві тощо. Вкрай плідно це здійснюється, зокрема, колективом авторів журналу «Наука та наукознавство».

Питання участі знань людини в економіці як об'єкт вивчення з'явилося здавна. З моменту створення СРСР питання управління та людського (суб'єктивного) чинника виробництва перебувало в центрі уваги багатьох теоретиків та практиків; у вітчизняній номенклатурно-термінологічній традиції були завжди присутні науково-дослідні школи, котрі розуміли: «кадри вирішують все» та ретельно відпрацьовували різні аспекти організаційного забезпечення цього. Зокрема, директором Центрального інституту праці О. Гастевим узагальнено різноманітні підходи до аналі-

зу управлінської діяльності, О. Богдановим виділено найбільш універсальні закони загальної організаційної науки тектології, П. Керженцевим вивчено управлінські прийоми та визначено найбільш раціональні методи організаційної роботи. Пізніше спільно з формуванням концепцій «інформаційного суспільства» та «суспільства знань» відбувалося виділення та освоєння поняття людського капіталу в дослідженнях багатьох авторів від Г. Беккера, Т. Шульца та Е. Денісона до В. Грейдера, У. Мерса, Ф. Мечлупа, Дж. Рифкіна, Дж. Сіммонса та В.Дж. Хадсона (див., наприклад, узагальнення В. Автономова). Вкрай важливими для подальшого аналізу інтелектуального капіталу були аргументи І. Левіної на користь «капіталоподібності» праці.

Отже, метою статті є розгляд інтелектуального капіталу як базової умови конкурентоспроможності нації з точки зору вимог, що об'єктивно формуються контекстом післякризового розвитку.

При домінуванні в світовому масштабі суспільних відносин ринкового типу на їх зрілій стадії явища активно приймають вигляд капіталу та функціонують відповідним чином. Тим більше це стосується провідних чинників соціального життя. З цієї точки зору вираз «інтелектуальний капітал» має право на існування. Більш того, фіксація в понятійному апараті допомагає його системному вивченню в нинішньому суспільному середовищі, а також обґрунтуванню його ролі та значення, зокрема для розвитку народу та цивілізації. Отже, з одного боку, використання поняття пов'язано з певною аналогією капіталу та творчої діяльності людини у відчужених умовах, з іншого, — посилюється тенденція заміни капіталу в якості провідного чинника виробництва застосуванням інтелектуальних здібностей людини (якщо не забувати, що це не капітал в суворому науковому сенсі слова

[5, с. 437]). З цим пов'язані не тільки значення інтелектуального капіталу, але й його обмеження: як часове, так і змістовне.

Під впливом постіндустріальних тенденцій та завдань формування інституцій суспільства знань змінюється наповнення поняття людського чинника виробництва. Причому технології, які забезпечують пріоритетність розвитку людських якостей та творчого характеру діяльності, висувають на перший план саме виробництво знань, що впливає на динаміку органічної структури капіталу та норми прибутку; відтак підвищують можливість та, відповідно, значення розвитку та активізації інтелектуального капіталу. Як відомо, «мускульні» функції людини у виробничому процесі все активніше передаються вже не тільки машинам, але й автоматам, роботам. Уже нині в глобальному масштабі діє ланцюжок «якість освіти – наука та інновації – конкурентоспроможність – ресурсозбереження – якість життя», підвищуючи роль інтелектуального капіталу в забезпеченні успіху конкретної ланки міжнародного поділу праці.

Втім інтелектуальний капітал здібний до праці складної (на відміну від простої) як вартісної форми праці кваліфікованої; *«складність праці – кількісна характеристика функції праці, що створює вартість; відношення всієї вартості, що створюється в одиницю часу даною працею, до вартості, яка створюється нею як поточною працею, без урахування реалізації у вартості створюваного товару частини витрат на спеціальну підготовку даного працівника»* [6, с. 40]. Відповідно, групами чинників складної (кваліфікованої) праці виступають ті, що визначають: 1) характер кваліфікації робочої сили (загальної і спеціальної підготовки); 2) систему і ефективність подальших витрат зі зростання компетенції; 3) використання цієї кваліфікації.

Наукова праця як вища форма творчого віддзеркалення, джерело загальної форми багатства суспільства передбачає також самодіяльність кожного індивіда. Індивід як суб'єкт творчості є вільним, оскільки виступає при цьому носієм думки, яка відноситься до речі згідно її суті. Отже, «творча особа створює те, чого раніше до неї ніколи не існувало: сукупність компонентів, об'єднаних для виконання деякої бажаної операції (або операцій)» [7, с. 9]. За відомою класифікацією можна вважати, що «наукова творчість першого роду в широкому сенсі слова існує як наукове освоєння дійсності, суб'єктивна трансформація матеріальної реальності та її сутності в наукові образи, яких в природі дійсності немає і не може бути, тоді як наукова творчість другого роду у вузькому сенсі слова є використанням досягнутих людством наукових знань, початкова база та інструмент для досягнення істотно нових наукових знань і відкриттів [8, с. 16]. При цьому існує умовний розподіл творчих завдань на два класи: той, який складають завдання, котрі можуть бути вирішені засобами планомірного використання усвідомлюваних способів і прийомів, та інший, де сконцентровані завдання з вирішення глибших суперечностей, тут знахідки є спочатку несвідомими [9, с. 10-11; 10]. Результати завдань першого класу вписуються в колишню систему знань, іншого – вимагають зміни наукової парадигми.

Так, особливості розвитку та активізації інтелектуального капіталу пов'язуються з відмінностями: 1) внутрішньої спрямованості, характеру та результатів праці (специфічна споживча вартість); 2) відношення до суспільного виробництва (праця в науці відособлена від безпосереднього виробництва); 3) мети й інтересів суб'єкта. Разом з тим наука – це не просто сфера ідей або сис-

тема наукових знань, а сама діяльність з виробництва нових наукових знань. Чим глибше і повніше використані результати праці попередників і сучасників, багатша матеріально-технічна база науки, тим якісніша праця та значніший науковий внесок. Водночас вкрай важливою є інтегруюча функція наукових ідей, їх впровадження до масових виробництва та свідомості [11, с. 282].

Наукова культура тісно пов'язана зі специфікою духовного виробництва, котре виділяється як спеціалізована діяльність з розвитком і ускладненням суспільного життя. При цьому наукова традиція виходить з розуміння його як особливого виду людської діяльності, що створює особливого роду продукт – ідеальний, або духовний; не має безпосереднього зв'язку з матеріальною основою життя; прямо формує духовну зовнішність людини; окремо не визначає самостійної природи людини та суспільства; не служить засобом збереження життя. Якщо матеріальне життя людини і суспільства безпосередньо залежить від зовнішньої необхідності, то духовне життя більшою мірою є похідним від творчих устремлінь [11, с. 96]. Тобто «продукти духовного виробництва... зберігають свою інваріантність впродовж певного історичного періоду» [12, с. 63]. Наукова культура передбачає рефлексію як осмислення суб'єктом наукового дослідження власної пошукової активності, отже організацію мислення, його налаштування на рівнях: операційному, наочному, особистісному та власне рефлексії. У процесі цього забезпечуються формування та відособлення наукових функцій (дій в їх обумовленості). Разом з тим творчість може бути наявною й в матеріальному виробництві, вкрай істотною також виступає роль матеріально-технічної бази виробництва духовного.

Відповідно, норми діяльності ученого (за Мертоном) передбачають, що

він повинен: 1) робити здобуті знання доступними для інших; 2) мати сприйнятливність до нового незалежно від наукової, ідеологічної і так далі моди; 3) не звертати увагу на оцінку нового знання; 4) негативно ставитися до поспішності й відкидати відсталість; 5) мати високу ерудицію; 6) забезпечувати відповідність форми змісту; 7) поєднувати універсальність з національністю; 8) поєднувати навчання з дослідженням; 9) аналізуючи, залишатися самим собою [12, с. 185–186].

Цикл «наука – практика» містить етапи: фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, проектно-конструкторських розробок і дослідницьких робіт, виготовлення, впровадження, застосування. Важливими чинниками перетворення науки на безпосередню продуктивну силу суспільства є такі: 1) підвищення залежності результативності праці від прогресу науки; 2) матеріально-технічна база науки стає все складнішою; 3) наукова праця протистоїть ненауково-традиційній; 4) наукова праця стає більш спеціалізованою і колективною, займаючи своє місце в системі розподілу праці; 5) розгортається диференціація наук [13, с. 228]. При цьому коефіцієнт продуктивної сили праці кваліфікованої у відношенні до некваліфікованої різко зростає. Одночасно скорочується тривалість циклу впровадження досліджень в практику (за даними Менсфілда, в 1890–1919 рр. в середньому 37 років, 1920–1944 – 24 роки, 1945–1964 – 14 років, пізніше – 6–9 років [14, с. 129]).

Для України вкрай важливо, що сьогодні інтелектуальний капітал – це й інтегральний інструмент суспільної системи, й особлива сфера суспільного виробництва, що істотно впливає на можливості цивілізації [15, 16]. Відтак сьогодення та перспективи України як держави мають базуватися як на промислово-інтелектуальних досягненнях (відповідних епосі), так і на розвитку

духовно-творчих цінностей суспільства. Завданням організації відносин та процесів у науці стає максимально повне залучення (розвиток і використання) творчого потенціалу особи. Для цього «олюднені» технології менеджменту намагаються відійти від жорсткого зіставлення часу дозвілля (творчості) та часу роботи (виробництва), базуючись на створенні умов і можливостей творчого саморозкриття вже в процесі самої праці. Відповідним чином праця з процесу використання має перетворюватися на чинник розвитку людини. Отже, різноманітні моделі та системи соціального партнерства в процесі розповсюдження постіндустріальних тенденцій відходять від зразка побудови «об'єктивованих, безлюдних, холодних» управлінсько-трудова відносин на користь різних методів залучення персоналу до управління та стимулювання застосування творчих можливостей [17–19].

Можливості розвитку та використання продуктивного потенціалу інтелектуального капіталу в українських умовах мають також певні обмеження, пов'язані, зокрема, з тим, що на пострадянському просторі тенденції професіоналізації ряду функцій (наприклад у житті спортсменів, політиків) поєднувалися зі зворотними для верств, представники яких перестали отримувати достатньо доходу для гідного утримання сім'ї (зокрема, часто це стосувалося інженерів, науковців та викладачів). Розмиванню інтелектуального капіталу країни також активно сприяли міграційні процеси. Проте, як звісно, міжнародний авторитет, успіхи в спорті та культурі не можуть бути стійкими та мати внутрішню підтримку, поки заробітна плата та пенсії низькі, а економіка корупційна та істотною частиною народу не довіряє представникам влади та не має надійного захисту від їх свавілля. Відтак саме послідовна і

системна модернізації країни повинна дозволити гордитися не міфічним минулим або сумнівним глиняним череп'ям, а технологіями та практикою сьогодення, досягненнями не футболістів або боксерів, а учених і фахівців.

Зрозуміло, що практичне здійснення переорієнтації економіки України на акцентування наукоємних виробництв галузей високого ступеню переробки потребує як масштабного фінансового маневру, так і відповідних соціальних змін. Причому зовсім не тільки в тому, що звичайно асоціюється із соціальною політикою держави та підтримкою соціально уразливих верств. Коли дійсно кардинально змінюються умови, то необхідно розвиватися усій регулятивній системі, в тому числі відносно розвитку та використання інтелектуального капіталу як в державному, так і в приватному секторах. Наприклад, світовий досвід за останні роки був суттєво збагачений напрацюваннями у сфері промислової демократії, що забезпечують можливість узгодження інтересів наймачів та найманих робітників («соціальними партнерами») при керівній ролі державних інституцій, котрі слідкують за виконанням «правил гри» між різними категоріями учасників промислових відносин.

Звідси проблема визначення оптимальних шляхів розвитку та використання інтелектуального капіталу у вирішенні завдань розвитку України та її регіонів, насамперед пов'язана з вибором та реалізацією конкретної моделі соціального партнерства, зумовленої зі специфікою країни, її культурними та політичними традиціями, характером і рівнем розвитку економіки, якістю соціального та трудового законодавства, ступенем асоціювання, розвитком й авторитетом суб'єктів соціального партнерства тощо. Продуктивна модель соціального партнерства може, як правило, шука-

тися серед схем, в яких дослідниками в залежності від завдань практики та дослідження виокремлюються варіанти: 1) соціал-реформістської або неоконсервативної спрямованості; 2) континентальний, англосаксонський та азійський; 3) узгоджувальний (Австралія, Нідерланди, країни Скандинавії, частково Німеччина та Швейцарія), конфліктний (Італія та Франція), плюралістичний (Велика Британія, Канада, США та Японія); 4) біпартизм («роботодавці-наймані робітники» або «влада-профспілки»), трипартизм («роботодавці та їх організації-державна-профспілки як представники працівників») або квапартизм (з доданням керівників регіонів чи представників трудових колективів), 5) контрактний, корпоративний або автономний; 6) правовий (англо-американський) та корпоративістський (європейський); 7) на основі елементів авторитарного управління з його мобілізаційними можливостями, автономного з його гнучкістю або субкратично-ідеалістичного.

Водночас питання якості інтеграції України до глобальної економіки (вже не як складової радянського господарського комплексу й в умовах активної трансформації світу, в минулому організованому за принципами взаємодії частин бінарно опозиційних таборів) може бути розглянуте з позицій: 1) рівня розвитку внутрішніх виробничих сил та адекватності їх вимогам часу; 2) умілості використання існуючих переваг на світовій арені. До того ж у нинішніх господарських умовах бути успішним глобальним конкурентом означає знайти для себе адекватну своїм конкретним особливостям технологічну нішу. А це можливо й для невеликих структур, й для «аутсайдерів» (зміст цього терміну теж значно змінюється; зовсім різні шляхи здатні вести до необхідного результату). І питання не в тому, як «ліквідувати відставання» у чомусь, а в тому, як «зберегти та

зростити існуючі переваги», сконцентрувати ресурси та здійснити маневр ними, підтримати «точки розвитку». Звісно, у країнах, організованих в економічному та політичному розумінні в певний спосіб, досягають цілей розвитку кожної конкретної людини та нації у цілому успішніше, ніж в інших. Але прогрес суттєво корегує звичні уявлення. Й саме сьогодні формується практична та теоретична відповідь на історичні виклики, визначається, чи стануть потенційні «точки розвитку» України (НДДКР-комплекси, галузі НТП, технопарки, багато з підприємств ВПК, освітньо-дослідно-промислові цикли) використовуватися відповідно національним інтересам чи будуть принесені у жертву політичним планам інтеграції до інших інфраструктур [20]. Зрозуміло також, що для успішного розвитку країни не стільки важливе залучення капіталу в економіку (але і в цьому багато що залежить від внутрішніх інвестицій), скільки куди він спрямовується та для чого він використовується. Відтак існує переплетення чинників (й відповідних процесів) збереження національної ідентичності господарських структур й не обмежених державними кордонами варіантів розвитку в реалізації стратегічних парадигм у конкурентній боротьбі, яке впливає на розуміння форм забезпечення національних інтересів України, що потребує дієвих механізмів перетікання капіталів із сировинних галузей в галузі, пов'язані з високими технологіями, а також серії великих соціально-економічних проектів розвитку.

Таким чином, стимулювання необхідних для нової модернізації України змін потребує засобів зі зростання та більш повного використання інтелектуального капіталу, отже, не тільки масштабного фінансового маневру, але й відповідних соціально-політичних трансформацій. Спроби ж надмірної

абсолютизації праці як простого витрачання мускульної енергії, виконавської діяльності – рудименти часів до науково-технічної революції. Ігнорування світових трансформацій та орієнтації у визначенні шляхів розвитку України на модель «людини економічної» зі зведенням інструментарію розвитку та активізації інтелектуального капіталу країни лише до економічної організації трудових відносин можуть нести загрозу посилення тенденцій дезінтеграції суспільства та протистояння соціальних груп. Навпаки, використання в практиці управління потенціалу соціокультурної організації інтелектуального капіталу країни дозволяє активніше застосовувати резерви розвитку наукової творчості.

Саме якість довгострокового регулювання відповідних процесів часто визначає конкурентоспроможність національного проекту розвитку: зараз не формальні конструкти, а якість життя та можливості творчості (у тому числі наукової) мають визначати показники прогресу України; нові горизонти розвитку відкриваються нині тим державам, в яких суспільний устрій максимально сприяє реалізації творчого потенціалу громадян. Звісно, й само по собі оголошення «європейською територією» ще не робить країну багатою та квітучою. Подальший розвиток інтелектуального капіталу, поперше, є однією з найважливіших умов

модернізації України та формування у ній економіки інноваційного типу, а по-друге, передбачає забезпечення прогресивних форм державно-приватного партнерства, інтеграції можливостей бізнесу та держави, яка знаходиться в країні лише на початку свого розвитку та часто пов'язана з різноманітними проблемами соціально-економічного, загальнокультурного та нормативно-правового характеру. «Цілком очевидно: «демонізація» держави як такої, розпочата на Заході чверть століття тому, пов'язана виключно з «пересоціалізацією» зрілих ринкових економік, тобто з певною гіпертрофією соціальних функцій держави. ... Досвід Заходу та успішних постсоціалістичних країн переконливо підтверджує слушність такої тези: правильно побудовані пріоритети й інститути соціальної політики не тільки не перешкоджають економічній активності, а, навпаки, стимулюють її, забезпечуючи до того ж необхідну політичну підтримку реформам. Тож, хоч би як банально це не звучало, головна вимога нинішнього дня – припинити руйнацію людського потенціалу і створити умови для його відродження та всебічного розвитку, маючи на увазі кваліфікаційно-освітні характеристики людини, її культурний рівень, реальний доступ до ефективної охорони здоров'я та достойного соціального забезпечення. Наука має значення!» [21, с. 33].

1. *Jackson Sh.A.* Global Challenges Facing the U.S. Economy Elements of Continued Global Preeminence / Sh. A. Jackson // 31st Annual AAAS Forum on Science and Technology Policy, Wash., 21.04.2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rpi.edu/president/speeches/ps042106-aaas.html>.

2. *Соловійов В.П.* Проблеми оцінки потенціалу конкуренції у високотехнологічній економіці / В.П.Соловійов // Наука та наукознавство.– 2008.– № 1. – С. 11 – 17.

3. *Стюарт Т.А.* Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т.А.Стюарт.– М.: Поколение, 2007.– 368 с.

4. *Брукинг Э.* Интеллектуальный капитал / Э.Брукинг.– СПб.: Питер, 2001.– 288 с.

5. *Бузгалин А.В.* Пределы капитала: методология и онтология / А.В.Бузгалин, А.И.Колганов.– М.: Культурная революция, 2009.– 680 с.

6. *Вейхер А.А.* Сложный труд. Методология изучения, социально-экономические факторы, тенденции развития / А.А.Вейхер.– Л.: Наука, 1978.– 128 с.

7. *Уилсон А.* Управление и творчество при проектировании систем / А.Уилсон, М.Уилсон.– М.: Сов. радио, 1976. – 256 с.

8. *Гиргинов Г.* Наука и творчество / Г.Гиргинов.— М.: Прогресс, 1979.— 365 с.
9. Исследование проблем психологии творчества / [Под ред. Я.А.Пономарева].— М.: Наука, 1983.— 336 с.
10. *Шедяков В.Є.* Психологія організації наукової творчості / В.Є.Шедяков // Соціальна психологія.— 2010.— № 3.— С. 19 — 28.
11. Духовное производство: Социально-философский аспект проблемы духовной деятельности / [Под ред. *В.И.Толстых*].— М.: Наука, 1981.— 352 с.
12. *Мотрошилова Н.В.* Наука и ученые в условиях современного капитализма / Н.В. Мотрошилова.— М.: Наука, 1976.— 256 с.
13. *Врублевский В.К.* Труд на пороге третьего тысячелетия (Труд и НТР: политико-экономический аспект) / В.К.Врублевский.— К.: Политиздат Украины, 1980.— 450 с.
14. *Менсфилд Е.* Экономика научно-технического прогресса / Е.Менсфилд.— М.: Прогресс, 1970.— 315 с.
15. Український соціум: інтеграція інтелектуального потенціалу / [За ред. *В.К. Врублевського*].— К.: Інститут соціології НАНУ, 2005.— 396 с.
16. *Егоров І.Ю.* Україна в світлі європейських індикаторів науково-технічного розвитку / І.Ю.Егоров // Наука та наукознавство.— 2008.— № 1.— С. 3—10.
17. *Шедяков В.Є.* Підвищення організаційної культури у сфері наукової творчості як чинник розвитку суспільства / В.Є. Шедяков // Політ. вісн.— 2010.— Вип. 45.— С. 62—73.
18. *Тупик И.* Управление интеллектуальным капиталом / И. Тупик, И. Фильчаков // Менеджер по персоналу.— 2008.— № 10.— С. 22—30.
19. *Шедяков В.Є.* Забезпечення європейського рівня наукової культури — базова умова конкурентоспроможності нації / В.Є. Шедяков // Політ. вісн.— 2009.— Вип. 44.— С. 248—259.
20. *Егоров И.* Почему мы лелеем рухлядь / И. Егоров // 2000.— 2012.— 9 марта. - В 2, В 3.
21. *Грінберг Р.* Інституційні уроки ринкових трансформацій / Р. Грінберг // Економіка України.— 2011.— № 1.— С. 27—37.

Одержано 12.04.2012

В.Е. Шедяков

Производительный потенциал применения концепции интеллектуального капитала: особенности, возможности и ограничения в украинских условиях

В статье идет речь о роли развития интеллектуального капитала общества. Рассматриваются особенности научного труда и возможности его использования в обеспечении повышения конкурентоспособности национального проекта развития.